

ثامناً: خمس ما ليس تحت اليد، والضائقة المالية

هشتم:

خمس آنچه در اختیار نباشد، و مضيقه و تنگنای مالی

قد يملك الإنسان مالاً ولكنه ليس تحت يده، كما لو كان قد أقرضه إلى شخص آخر، أو كان مودعاً في بنك لا يحق له سحبه منه، فهل يجب الخمس في مثل هذا المال، وكيف؟

ممکن است انسان مالی داشته باشد ولی آن مال در اختیارش نباشد مثلاً آنرا به شخص دیگری قرض دهد یا در بانک به ودیعه بگذارد و حق برداشت از آنرا نداشته باشد. آیا در مورد چنین مالی خمس واجب است؟ و چگونه؟

الجواب: لا يجب فيه الخمس حتى يستلمه هو أو وكيل عنه.
پاسخ: خمس آن واجب نیست تا هنگامیکه خود شخص یا وکیلش آنرا تحویل بگیرد.

وحيث ذكر القرض، فلو اقترض الإنسان مالاً لسد حاجته قبل رأس السنة الخمسية، وكان لا زال - أي المال المقترض أو ما تبقى منه - تحت يده، ثم حل رأس سنته، فهل يشمل الخمس؟

در مورد قرض گرفتن، اگر انسان مالی را برای برطرف کردن نیاز خود پیش از رأس سال خمسیش قرض کند و همچنان این مال قرض گرفته شده یا مقدار باقی مانده آن در اختیار وی باشد، سپس رأس سال خمسیش فرا برسد، آیا خمس شامل آن می شود؟

الجواب: إذا كان في ذمة الإنسان دين فلا يخمس من المال الذي يملكه إلا بقدر الزائد عما في ذمته من الدين، وكمثال: لو كان عليه قرض قيمته ١٠٠ وكان تحت يده ١٥٠ فيخمس ٥٠ فقط.

پاسخ: اگر بر ذمه انسان دینی باشد، خمس در مالی که مالکش است وجود نخواهد داشت مگر آن مقدار که از مقدار دینی که بر ذمه دارد افزون باشد. به عنوان مثال: اگر قرضی به ارزش ۱۰۰ واحد بر ذمه اش باشد و ۱۵۰ واحد در اختیار داشته باشد فقط خمس ۵۰ واحد محاسبه می گردد.

وبصورة عامة هل يؤثر اقتراض الإنسان على تعلق الخمس بماله عموماً؟
و بهطور کلی آیا قرض گرفتن توسط انسان بر تعلق گرفتن خمس به مالش تأثیر می گذارد؟

الجواب: نعم يؤثر كما تبين في المسألة المتقدمة.
پاسخ: بله همان طور که در مسأله پیشین روشن شد. تأثیر می گذارد.

ولو كان في ضائقة مالية، وحل رأس سنته الخمسية، لكن فاضت عنده مواد غذائية وغيرها مما في منزله، فهل الضائقة ترفع الخمس عما فاض على مؤونة سنته مما ذكر غير المال؟

اگر در تنگنای مالی باشد و رأس سال خمسیش فرا برسد ولی مواد غذایی و موارد دیگری که در منزلش است اضافه بیاید، آیا این تنگنای مالی باعث می شود که خمس از موارد ذکر شده که غیرنقدی است و از مخارج سالانه اش اضافه آمده است، برداشته شود؟

الجواب: إذا كان المقصود بالضائقة المالية هو عدم وجود أموال فائضة عنده فقط توجد مواد غذائية فائضة فيخمس المواد الفائضة عنده. والخمس عبادة مثله مثل الصوم والصلاة وهو سبب لطهارة النفس ونقاؤها، قال تعالى: (خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ) (1)، ولا يهم كونه قليلاً أو كثيراً فربما كان درهم ممن يملك خمسة دراهم أعظم أجراً وثواباً عند الله من ألف يدفعها من يملك خمسة آلاف، والخمس والزكاة عموماً سبباً لسعة الرزق فلا يدري المؤمن لعل إخراج الخمس أو الصدقة تكون سبباً في أن يوسع الله رزقه.

پاسخ: اگر مقصود از تنگنای مالی عدم وجود اموال اضافی و فقط وجود مواد غذایی اضافی است، خمس مواد غذایی که نزد خود دارد را جدا می کند. خمس، عبادتی است مثل روزه و نماز و وسیله ای است برای طهارت و پاکیزگی روح، و حقّ تعالی می فرماید: (از اموال آنها صدقه ای بستان تا آنها را با آن پاک و منزّه سازی، و برای آنها دعا کن زیرا دعای تو مایه آرامشی برای آنها است، و خداوند شنوا و دانا است)؛ (۲). و مهم نیست (این مقدار اضافی) اندک باشد یا بسیار؛ چه بسا درهمی از کسی که پنج درهم دارد اجر و ثواب بیشتری از هزار درهم از کسی که پنج هزار درهم دارد داشته باشد. بهطور کلی پرداخت خمس و زکات عواملی برای افزایش روزی هستند. مؤمن چه می داند، شاید پرداخت خمس یا زکات عاملی شود که خداوند روزی اش را وسعت بخشد!

1- التوبة: 103.

1- توبه: ۱۰۳.